

Konya İlinde Halkın Organ Bağışı Konusuna Bakış Açılarının Değerlendirilmesi

The Public Attitudes towards Organ Donation in Konya

Berrin OKKA,^a
Orhan DEMİRELİ^a

^aTıp Tarihi ve Deontoloji AD,
Selçuk Üniversitesi
Meram Tıp Fakültesi, KONYA

Geliş Tarihi/Received: 17.07.2007
Kabul Tarihi/Accepted: 26.09.2007

Yazışma Adresi/Correspondence:
Berrin OKKA
Selçuk Üniversitesi
Meram Tıp Fakültesi,
Tıp Tarihi ve Deontoloji AD, KONYA
berrinokka@gmail.com

ÖZET Çalışmanın amacı Konya ilinde sağlık ocaklarına başvuran hastaların organ bağışı konusundaki bakış açılarını değerlendirmektir. Konya ilinde sağlık ocaklarına 01 Ağustos–30 Eylül 2006 tarihleri arasında herhangi bir nedenle başvuran 18 yaş ve üzeri kişilerden randomize olarak seçilmiş ve araştırmaya katılmayı kabul eden 730 kişi araştırma kapsamına alındı. Halkın bakış açısını değerlendirebilecek yeterli sayıda soru içeren ve araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan anket formu daha önce bu konuda eğitim verilmiş olan hemşireler aracılığı ile yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulandı. Uygulama sonrası elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirildi. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 35.3±12.6 (min:18/mak:72), % 56.8'i erkek, %43.2'si kadındı. Katılanların %33.0'ı Okuryazar değil ve İlköğretim mezunu, % 32.5'i Lise ve dengi okul mezunu, %34.5'i Üniversite ve üzeri eğitime sahipti. Organ bağışı tanımını bilme oranı toplamda %84.9 iken organ bağışı kartına sahip olanların oranı %3.6 olarak tespit edildi. Organ bağışı yapmayı düşünenlerin oranı %45.5'di. En çok bağışlanmak istenen organın böbrek olduğu ifade edildi. Böbrekten sonra kornea ve kalp ilk üç sırayı almaktaydı. Katılanların %55.9'u bağış yapanlara sağlanacak maddi desteğin, %50.1'i devletin maddi destekte bulunmasının %57.4'ü insanlara bu konuda eğitim verilmesinin bağış oranını artıracaklarını belirttiler. Şu anda bu konudaki çalışmaların yeterli olduğunu ifade edenlerin oranı sadece %9'du. Katılımcılar organ bağışı ile ilgili bilgileri en çok televizyon kanalı ile öğrendiklerini ifade ettiler. Organ bağışı tanımı hakkındaki bilgiler yeterli iken organ bağışı kartı olanların oranı oldukça düşük bulundu. Ancak bağış yapmaya istekli olanların oranının çok düşük olmaması gelecek için ümit vaat etmektedir. Sonuç olarak organ bağışının artırılmasında en önemli etkenler insanların organ bağışına motive edilmesi, bunun için gerekli eğitimin artırılması, organ bağışı kampanyalarının düzenlenmesi, halkı bilinçlendirmeyi sağlayıcı televizyon ve medya reklamlarına önem verilmesi olarak önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Organ bağışı, organ nakli, beyin ölümü

ABSTRACT Aim of this study to evaluate the attitudes and knowledge of the patients who came to health centers in Konya about organ donation. A total of 730 outpatients over the age of 18 yr visiting different primary health centers in Konya from August 01 to September 30, 2006 volunteered to take part in the research. They were randomly chosen. A structured questionnaire including enough number of questions to determine the attitude of the people about organ donation was filled out by the patients individually with the help of the nurses with educational background about the subject. A statistical analysis of the data was made with PC. The mean age (mean ± SE) was 35.3±12.6 years (range 18-72 years), for the total group. 56.8% of them were males and 43.2% females. Of the participants, 33% were illiterate or had received only primary school education, 32.5% high school education, and 34.5% were graduates or postgraduates. It was determined that the rate of awareness for organ donation was high (84.9%), but the rate of organ donation was very low (3.6%). The percentage of those willing to donate their organ/s was 45.5%. Kidneys were the most preferable organs for donation. After kidneys cornea and heart took the second and third rate. Of the participants, 57.4% stated that educating the people would increase the rate of donation while 55.9% suggested supporting the donors financially, and 50.1% stated that financial support by the government would also increase the donation rate. Rate of the people who believed that the studies about the subject were satisfactory was only 9%. The volunteers stated that they got the information about organ donation mostly via television. It was found that the level of awareness for organ donation was high enough while the rate of the patients who have a signed donor card was rather low. The fact that the percentage of the participants who volunteer to donate is not so low promises us higher rates. The following are suggested as the most affective ways: The people should be motivated for organ donation. The educational activities about the subject should be increased. More organ donation campaigns should be organized, and the television advertisements urging people to donate organs should be increased.

Key Words: Tissue and organ procurement, organ transplantation, brain death

Organ nakli, işlevini yerine getiremeyen bir organın yerine canlı bir vericiden veya ölüden alınan sağlam bir organın veya dokunun aktarılmasıdır. Günümüzde birçok kronik organ hastalıklarında uygulanan rutin, geçerli ve ileri bir tedavi yöntemi olarak organ nakli tercih edilmektedir.¹

Dünyada organ nakli uygulamalarının ortaya çıkması üzerinden elli yıldan fazla bir süre geçmiştir. Bu süre içerisinde organ nakli sadece büyük bir başarı ve popülerite getirmekle kalmamış aynı zamanda ileri derecede hasta birçok hastanın hayatını kurtarmış²⁻⁴ alıcının normal yaşantısının yeniden devam etmesine olanak sağlayarak organ yetmezliği tedavisinde yeni bir dönem başlatmıştır.⁵

İnsanların organ nakilleri ile ilgili görüşleri folklorik anlamda ilkçağlara kadar gider. İlk çağlarda halk arasında kuvvet ve sağlığın kuvvetli insanlardan zayıf insanlara geçirileceği düşüncesi vardı. Organ nakli ile ilgili düşünceler ortaçağlarda da devam etmiş ancak ilk doku ve organ nakli denemeleri 1771'de İngiliz cerrah John Hunter tarafından yapılmıştır. Hunter, bir horozun testislerini çıkarıp tekrar karnına implante etmiş ve bu organın yeni yerinde fonksiyon yaptığını görmüştür.¹

19. ve 20. yüzyıllarda da çalışmalar aynı hızla devam etmiş, 7 Mart 1902'de cerrah Emerich Ullmann ilk defa bir köpekte böbrek naklini gerçekleştirmiş ve böbrek beş gün fonksiyonuna devam etmiştir.⁶ 1906 yılında Dr. Mathie Jaboulay domuz böbreğinin insana nakli çalışmalarını, 1933'te Voronoy insan allograft böbrek nakli çalışmalarını yapmışlar, ilk kez başarılı böbrek naklini ise Jozeph Murray 1954 yılında akrabalar arasında (tek yumurta ikizleri) gerçekleştirmiş ve hasta 8 yıl yaşamıştır. İlk karaciğer naklini ise 1963'te Thomas Starzl gerçekleştirmiştir.⁷ İnsanlar üzerinde ilk kalp nakli Cape Town (Güney Afrika)'da Grootee Schuur Hastanesinde Dr Christian Barnard tarafından 1967'de yapılmış ve hasta 18 gün yaşamış,⁸ Dr. Bruce Reitz 1981 yılında insanda ilk kalp-akciğer naklini yaparak hastasını 5 yıl yaşatabilmiştir.⁹

Türkiye'de ilk kez 1969 yılında Ankara ve İstanbul'da iki kalp nakli yapılmış ancak başarılı sonuç alınmamıştır. İlk başarılı organ nakli ise 3 Kasım 1975 yılında Dr. Mehmet Haberal ve ekibi tarafından Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde bir anneden oğluna yapılan canlıdan canlıya böbrek naklidir.¹⁰

1978 yılında Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakline ilişkin 2238 sayılı yasa çıkarılmış ve yasanın yürürlüğe girmesinden bir ay sonra yine aynı ekip tarafından ilk kadavradan böbrek nakli gerçekleştirilmiştir.^{10,11} Ülkemizde ilk başarılı organ nakli yapılmasından 2003 yılının sonuna kadar 6257 böbrek, 703 karaciğer, 121 kalp, 189 kalp kapağı, 8509 kornea nakli başarı ile uygulanmıştır.^{12,13}

Organ nakli konusunda ülkemizde de büyük gelişmeler yaşanmasına rağmen organ naklinin en önemli aşamalarından bir tanesi nakledilecek olan organın temin edilmesidir.¹⁴ Organ nakillerinde kaynak (verici, donör) canlı veya ölü (kadavra) olabilir.^{15,16} Ülkemizde organ naklinde kullanılacak organlar önemli oranda hastanın yakınları tarafından yapılan canlıdan organ bağışıyla sağlanmaktadır.¹⁰⁻¹² Ancak tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de nakil için kadavra organı yeterince temin edilememekte ve bu durum nakledilecek organ ihtiyacı ile temini arasındaki açığın gittikçe büyümesine neden olmaktadır.¹⁷

Ülkemizde yapılan organ nakillerinin yaklaşık olarak %75'i sağlıklı kişilerden alınan organlarla gerçekleşirken, Avrupa ülkelerinde nakillerin %80'inden fazlası kadavradan alınan organlarla yapılmaktadır.¹⁸

Organ temini, saklanması, yanlış organ aktarımlarının önlenmesi ve en uygun alıcıyı saptamak için Avrupa'da "Euro-Transplant" isimli bir merkez kurulmuştur.¹⁹ Ülkemizde de benzer şekilde organ bağışını artırabilmek ve genel koordinasyonu sağlayabilmek amacıyla 2000 yılında yürürlüğe giren "Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği" ile tedavisi doku veya organ nakli ile mümkün olan hastaların hayatini sürdürmek için nakilleri gerçekleştirecek organ ve doku nakli merkezlerinin, organ ve doku kaynağı merkezlerini ve

doku tiplere laboratuvarlarının açılması, çalışması ve denetimi ile bunların bağlı olduğu kamu kurum ve kuruluşları ile özel kuruluşların uymak zorunda oldukları usul ve esasları düzenlemeyi, organ ve doku nakli hizmetlerinin yürütülmesinde uyulması gereken esasları belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaçla Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olmak üzere; Ulusal Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Merkezi ile Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Adana ve Kayseri Bölgesel Organ ve Doku Nakli Koordinasyon Merkezleri oluşturulmuştur.²⁰

Bağışlanan organ sayısını artırmak, organ bağıışı ile ilgili olarak hastaları, hasta ya da ölü yakınlarını bilgilendirmek, organ bağıışı konusunda onları teşvik etmek, uygun organ alımı ve saklanmasını sağlamak amacıyla yapılan bilimsel çalışmalar ve halkın eğitimi bağışlanan organ sayısının artmasında önemli işlevler görebilir.¹⁵

Ülkemizde organ ve doku nakli hizmetleri ile ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalara rağmen organ bağışlarını olumsuz yönde etkileyen pek çok etmenler vardır²¹ ve organ bağıışı halen istenilen düzeye ulaşmamıştır. Benzer ülkeler ile karşılaştırıldığında, ülkemizde yaklaşık beş kat daha az nakil gerçekleştirilmektedir.¹³ Çalışmamızın amacı Konya ilinde sağlık ocaklarına başvuran hastaların organ bağıışı konusundaki bakış açılarını değerlendirmektir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Organ bağıışı konusuna halkın genel yaklaşımını belirleyebilmek amacıyla demografik bilgilerin de yer aldığı 25 sorudan oluşan bir anket formu hazırlandı (Tablo1). Sağlık ocaklarının seçiminde ise İl Sağlık Müdürlüğü'nün 01.07.2007 tarih ve 025028 sayılı yazılı oluru ile 33 adet sağlık ocağından farklı sosyo-ekonomik duruma sahip mahallelerdeki 18 adet sağlık ocağı basit rastgele yöntemle belirlendi. Belirlenen Sağlık Ocaklarına 01 Ağustos–30 Eylül 2006 tarihleri arasında herhangi bir nedenle başvuran 18 yaş ve üzeri kişilerden randomize olarak seçilen ve araştırmaya katılmayı kabul eden 730 kişi araştırma kapsamına alındı. Halkın bakış açısını değerlendirebilecek yeterli sayıda soru içeren ve

araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan bu anket formu daha önce bu konuda eğitim verilmiş olan sağlık personeli aracılığı ile yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulandı. Araştırmamız Helsinki Deklarasyonu Prensiplerine uygun olarak hazırlanmış ve yürütülmüştür. Anket uygulanırken araştırmacı hiçbir zaman kendi yorumunu katmamıştır.

Uygulama sonrası elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktararak Statistical Packace for the Social Sciences (SPSS) for Windows 13.0 yazılımı aracılığı ile analizleri yapıldı. Sonuçlar yüzde, ortalama $\pm$ standart sapma olarak belirtildi, gruplar arasındaki istatistiksel karşılaştırmalar için χ^2 testi kullanıldı.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 35.28 ± 12.5 (min:18, mak:72), %56.8'i erkek (n=415), %43.2'si kadındı (n=315). Bunların %44.8'i (n=327) 30 yaş ve altı, %55.2'si (n=403) 31 yaş ve üzeriydi. Katılımcıların %55.1'i (n=402) merkezde bulunan sağlık ocaklarına müracaat edenlerden %44.9'u (n=328) periferde bulunan sağlık ocaklarına müracaat edenlerden belirlenmişti. Bu kişilerin %33.0'ı (n=241) Okur yazar değil veya İlköğretim mezunu, %32.5'i (n=237) Lise ve dengi okul mezunu, %34.5'i (n=252) Üniversite ve üzeri eğitime sahipti. Yine katılımcıların %69.6'sı (n=508) evli, %25.5'i (n=186) bekar, %4.9'u (n=36) dul ya da boşanmış olanlardan oluşmaktaydı (Tablo 2).

Sizce organ bağıışı nedir sorusuna %84.9 katılımcı kişinin hayatta iken serbest iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesidir şikkını tercih ederlerken, %3.4'ü canlı birinin ihtiyacı olan bir yakınına organlarından birisini vermesidir, %3.8'i görev yapamayacak kadar hasta ve hatta bedene zararlı gelen bir organın bir yenisi ve sağlamı ile değiştirilmesidir, %7.8'i bilmiyorum şıklarını işaretlemişlerdi. Merkez sağlık ocaklarına müracaat edenlerin organ bağıışının tanımını bilme oranı (%90) perifer sağlık ocaklarına müracaat edenlere göre (%78.7) anlamlı olarak yüksek bulundu (p=0.0001). Organ bağıışı tanımını

TABLO 1: Çalışmada kullanılan anket formu.

TABLO 1: Çalışmada kullanılan anket formu.				
1. Ankete katılan kişi:				
2. Cinsiyeti:	a- Erkek	b-Kadın		
3. Yaşı:				
4. Eğitim düzeyi:				
a- Okur yazar değil	b- İlköğretim mezunu	c- Lise ve dengi okul mezunu		
d - Üniversite mezunu	e- Yüksek lisans, doktora			
5. Medeni durumu				
a- Evli	b- Bekar	c- Dul	d- Boşanmış	e- Diğer .....
6. Sizce organ bağışı nedir?				
a- Kişi hayatta iken, serbest iradesi ile tibben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesidir.				
b- Canlı birinin ihtiyacı olan bir yakınına organlarından birisini vermesidir.				
c- Görev yapamayacak kadar hasta ve hatta bedene zararlı gelen bir organın bir yenisi ve sağlamı ile değiştirilmesidir.				
d- Bilmiyorum				
e- Diğer				
7. Organ bağış kartınız var mı?				
a- Evet	b- Hayır			
8. Organlarınızı bağışlamayı düşünümüsünüz?				
a- Evet	b- Hayır (lütfen 10. sorudan devam ediniz)	c- Kararsız	d- Diğer:	
9. Cevabınız evet ise nedeni:				
a- Bir hayat kurtarma ve iyileştirme düşüncesi				
b- Bağış yaptığınız için kendinizi psikolojik bakımdan daha iyi hissedeceğinize inanma				
c- Toplumda saygınlık kazanılacağı inancı				
d- İnsanın bir parçasının kendisi öldükten sonra da yaşamaya devam etmesi fikri.				
e- Gelecekte kendiniz veya bir yakınınızın da organ alıcısı durumuna gelebileceği düşüncesi.				
f- Diğer:				
10. Cevabınız hayır ise nedeni:				
a- Dini inancım nedeniyle				
b- Olayın ticari meta olarak kullanılma korkusu				
c- Cesedime müdahale yaptırmak istemiyorum				
d- Ailemin izin vermeyeceğini düşünüyorum				
e- Açıl bir durumda yanımda organ bağış kartım olması halinde tedavimin eksik yapılabileceği veya ölümümün kolaylaştırılabileceği endişesi				
f- Diğer:				
11. Organlarınızı bağışlamak isterseniz ilk olarak ne yapmanız gerektiğini biliyor musunuz?				
a- Evet	b- Hayır			
12. Gereksinim durumunda kendinize organ nakli yapılmasını kabul edermisiniz?				
a- Evet	b- Hayır	c- Diğer		
13. Bir yakınınızın ölümü halinde organlarının bağışlanması istenirse kabul edermisiniz?				
a- Evet (lütfen 15. sorudan devam ediniz)	b- Hayır	c- Kararsız	d- Diğer:	
14. Cevabınız hayır ise nedeni:				
a- Sorumluluk alma istememe				
b- Dini nedenler				
c- Olayın ticari yönden kullanılabilme düşüncesi				
d- Cesedine herhangi bir müdahale yapılmasını istememe				
e- Beyin Ölümü kriterlerine güven duymama				
f- Diğer:				
15. Sizce beyin ölümü nedir?				
a- Beyin fonksiyonlarının tamamen ve geri dönüşsüz olarak kaybolmasıdır.				
b- Solunum fonksiyonlarının durması				
c- Kalp fonksiyonlarının durması				
d- Bilmiyorum				
16. En çok bağışlamak istediğiniz organlar?				
a- Böbrek	b- Göz (Kornea)	c- Karaciğer	d- Akciğer	
e- Pankreas	f- Kalp	g- Tamamı		
17. Ülkemizde organ bağışı için yapılan çalışmaları yeterli buluyor musunuz?				
a- Evet	b- Hayır	c- Diğer:		
18. Sizce organ bağışını artırmak için yapılması gereken en önemli uygulama hangisidir?				
a- Sağlık personeli ve halkın eğitilmesine önem verilmeli ve bilgilendirme programları yapılmalıdır.				
b- Medya desteği artırılmalıdır.				
c- Gönüllü kuruluşların çalışmaları artırılmalıdır.				
d- Devlet kuruluşları koordineli olarak birlikte çalışmalıdır.				
e- Diğer:				
19. Organ bağışında bulunanlara veya ailesine yapılacak maddi desteğin organ bağışlarını arttıracığına inanıyor musunuz?				
a- Evet	b- Hayır	c- Diğer:		
20. Organ bağışı yapan kişiye devletin maddi destekte bulunması gerektiğini düşünüyor musunuz?				
a- Evet	b- Hayır	c- Diğer:		
21. Sizce organ bağışı ölen kişinin ailesinin üzüntüsünün hafiflemesine yardımcı olur mu?				
a- Evet	b- Hayır	c- Kararsız	d- Diğer:	
22. Organ bağışı ile ilgili düşüncelerinizi ailenizle konuştunuz mu?				
a- Evet	b- Hayır (lütfen 24. sorudan devam ediniz)	c- Diğer:		
23. Düşüncenizi konuştuğunuz kişinin yakınlık derecesi (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)				
a- Eş	b- Anne	c- Baba	d- Kardeşler	
e- Çocuklar	f- Diğer:			
24. Son bir ay içerisinde yazılı veya görsel basında organ bağışı ile ilgili herhangi bir haberle karşılaştınız mı?				
a- Evet (Lütfen 25. soruyu da cevaplandırınız)	b- Hayır	c- Diğer:		
25. Organ bağışı ile ilgili haber ya da uyarıya nerede karşılaştınız?				
a- Televizyonda	b- Gazetede	c- Radyoda	d- Duvar afişi ya da ışıklı reklam panolarında	
e- Gittiğim sağlık kuruluşunda	f- İnternette	g- Diğer:		

Sosyo-demografik özellikler	Sayı	Yüzde
Merkez sağlık ocaklarından katılan	402	55.1
Perifer sağlık ocaklarından katılan	328	44.9
Yaş		
30 yaş ve altı	327	44.8
31 yaş ve üzeri	403	55.2
Cinsiyet		
Erkek	415	56.8
Kadın	315	43.2
Eğitim durumu		
Okuryazar değil ve ilköğretim	241	33.0
Lise ve dengi	237	32.5
Üniversite ve üzeri eğitim	252	34.5
Medeni durum		
Evli	508	69.6
Bekar	186	25.5
Dul-boşanmış	36	4.9

bilme oranı katılımcıların yaşı bakımından anlamlılık taşıyordu. 30 yaş ve altı grup istatistiksel olarak organ bağış tanımasını anlamı olarak daha fazla bilmekteydi (p=0.033).

Katılımcıların %3.6'sı (n=26) organ bağış kartlarının olduğunu, %96.4'ü (n=704) ise organ bağış kartlarının olmadığını belirtmişlerdir. Organ bağışının nasıl yapıldığını bilenlerin oranı %17.3 seviyesinde (n=126) kalırken, bilmeyenlerin oranı ise %82.7 (n=604) olarak oldukça yüksek bir oranda bulunmuştur. Katılımcıların organlarını bağışlamayı düşünenlerin oranı%45.5 olarak bulunurken hayır diyenlerin oranı %25.8 (n=188) kararsızların oranı ise %28.8 olarak bulunmuştur. Hayır diyenlerin ve kararsızların oranlarının birbirine yakınlığı dikkat çekmektedir.

Organlarını bağışlamayı düşünenlerin nedenleri Tablo 3'de görülmektedir (Tablo 3). Tabloda katılımcıların organlarını bağışlamayı düşünmelerine neden olarak bir hayat kurtarma ve iyileştirme

düşüncesi %73.8'lik oranla en çok bağışlama nedeni olarak görülmektedir. Bunu %10.5 oranla gelecekte kendisinin ya da bir yakının da organ nakline gereksinimi olabileceği düşüncesi, %8.4 oranla insanın bir parçasının kendisi öldükten sonra da yaşamaya devam edeceği düşüncesi, %4.5 oranla bağış yaptığı için kendisini psikolojik olarak daha iyi hissedeceği inancı ve en az olarak ta %2.7 oranla toplumda saygınlık kazanılacağı inancı nedenler arasında belirtilmektedir.

En çok bağışlanmak istenen organlar ise en sık olarak %44.0 oranı ile tüm organlarını bağışlama, %24.2 oranı ile böbrek, %11.9 oranı ile kornea, %10.1 oranı ile kalp, %6.1 oranı ile karaciğer, %2.5 oranı ile akciğer, %1.1 oranı ile pankreas idi.

Organlarını bağışlamayı düşünmeyenlerin ifade ettikleri nedenler Tablo 4'te görülmektedir (Tablo 4). Tabloda katılımcıların organlarını bağışlamayı düşünmemelerine neden olarak %32.4'ü cesedine müdahale yaptırmak istemediği, %25.0'i dini inancı nedeniyle, %16.5'i acil bir durumda yanında organ bağış kartı olması halinde tedavisinin eksik yapılabileceği veya ölümünün kolaylaştırılabileceği endişesi, %14.9'u olayın ticari yönden kullanılabilmesi korkusu, %8.0'i ailesinin izin vermediği düşüncesi, %3.2'si ise hiçbir neden belirtmeden kişisel tercihleri olduğu yanıtları vermişlerdir.

Gereksinim durumunda kendinize organ nakli yapılmasını kabul edermisiniz sorusuna %77.5 oranında evet %14.4 oranında hayır, %8.1 oranında kararsız yanıtının verildiği görüldü. Evet oranının yüksek olmasına karşın bir yakınınızın ölümü halinde organlarının bağışlanması istenirse kabul edermisiniz sorusuna %51.6 oranında evet, %29.0 oranında kararsız, %19.3 oranında hayır yanıtı verilmektedir. Hayır, yanıtı verenlerin nedenleri

Organlarını Bağışlama Nedeni (n=332)	Sayı	Yüzde
Bir hayat kurtarma ve iyileştirme düşüncesi	245	%73.8
Bağış yaptığı için kendini psikolojik olarak iyi hissedeceğine inanma	15	%4.5
Toplumda saygınlık kazanılacağı inancı	9	%2.7
Bir parçasının kendisi öldükten sonra da yaşamaya devam edebileceği fikri	28	%8.4
Gelecekte kendisinin ya da bir yakının da organ nakline gereksinimi olabileceği	35	%10.5

TABLO 4: Katılımcıların organlarını bağışlamayı düşünmeyenlerin ifade ettikleri nedenler.

Organlarını Bağışlamama Nedeni (n=188)	Sayı	Yüzde
- Dini inancım nedeniyle	47	25.0
- Olayın ticari meta olarak kullanılma korkusu	28	14.9
- Cesedime müdahale yaptırmak istemiyorum	61	32.4
- Ailemin izin vermeyeceğini düşünüyorum.	15	8.0
- Acil bir durumda yanımda organ bağış kartımın olması halinde tedavimin eksik yapılabileceği veya ölümümün kolaylaştırılabileceği endişesi	31	16.5
- Neden belirtmiyor, kişisel tercihi nedeniyle	6	3.2

ise %36.9 oranı ile sorumluluk alma istememe, %31.9 dini nedenler, %17.0 olayın ticari yönden kullanılma endişesi, %11.3 yakının cesedine müdahale yapılmasını istememe, %2.8 oranında ise beyin ölümü kriterlerine güven duymama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ankete katılanların %86.3'ü ülkemizde organ bağışı için yapılan çalışmaları yetersiz bulurken, %9.0'ı yeterli bulmakta, %4.7'si ise kararsız olduklarını ifade etmektedirler. Organ bağışını artırmak için yapılması gereken en önemli uygulamalar Tablo 5'te görülmektedir (Tablo 5). Tabloda Sağlık personeli ve halkın eğitilmesine önem verilmeli ve bilgilendirme programları yapılmalıdır %57.4, devlet kuruluşları koordineli olarak birlikte çalışmalıdır %18.2, Medya desteği artırılmalıdır %13.8, gönüllü kuruluşların çalışmaları artırılmalıdır seçeneğinin ise %10.6 oranında olduğu görülmektedir.

Organ bağışında bulunanlara veya ailesine yapılacak maddi desteğin organ bağışını artıracığına inananların oranı %55.9 iken, artıracığına inananların oranı %39.5, kararsızların oranı ise %4.6 idi. Bu soruya evet yanıtı veren katılımcılar yaş ve cinsiyetlerine göre karşılaştırdıklarında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görüldü ($p>0.05$). Organ bağışı yapan kişiye devletin maddi destekte bulunması gerektiğini dü-

şünenlerin oranı %50.1, gerekmediğini düşünenlerin oranı %44.8, kararsızların oranı ise %5.1 olarak bulundu. Organ bağışında bulunmanın ölen kişinin ailesinin üzüntüsünün hafiflemesine yardımcı olacağına inananların oranı %51.9 iken inananların oranı %23.3, kararsızların oranı ise %24.8 idi. Ailenin üzüntüsünü hafifleteceğine inananlar yaş grubu açısından değerlendirildiğinde 31 yaş ve üzerinde olan grup anlamlı olarak daha yüksek oranda bulunurken ($p=0.024$), cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından ise anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0.05$).

Organ bağışı ile ilgili düşüncelerini ailesiyle konuşanların ve konuştukları kişilerin yakınlık dereceleri oranları Tablo 6'te görülmektedir (Tablo 6). Tabloya göre organ bağışı ile ilgili düşüncelerini ailesi ile konuşanların oranı %39.6 iken konuşmayanların oranı %60.4 idi. Organ bağışı konusunu ailesi ile konuşanlara sorulduğunda, eşi ile konuşanlar %42.2, annesi ile konuşanlar %21.1, babası ile konuşanlar %8.3, kardeşleri ile konuşanlar %9.3, çocukları ile konuşanlar %9.3 iken diğer akrabalarıyla konuşanlar ise %9.7'lik bir oranı göstermekteydi.

Son bir ay içerisinde yazılı veya görsel basında organ bağışı ile herhangi bir haberle karşılaştığını ifade edenlerin oranı %62.6 iken karşılaşmadıklarını ifade edenlerin oranı %37.4 olarak bulundu. Or-

TABLO 5: Organ bağışını artırmak için yapılması gereken en önemli uygulamalar.

	Sayı	Yüzde
Sağlık Personeli ve halkın eğitimine önem verilmeli ve bilgilendirme programları yapılmalıdır	419	57.4
Medya desteği artırılmalıdır	101	13.8
Gönüllü kuruluşların çalışmaları artırılmalıdır	77	10.6
Devlet kuruluşları koordineli olarak birlikte çalışmalıdır	133	18.2

TABLO 6: Organ bağıışı ile ilgili düşüncelerini ailesiyle konuşanların ve konuştuıkları kişilerin yakınlık dereceleri oranları.

	Evet		Hayır	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Düşüncenizi ailenizle konuştunuz mu	289	39.6	441	60.4
Cevap Evet ise				
Düşüncenizi konuştuğunuz kişinin yakınlık derecesi	Sayı	Yüzde		
Eş	122	42.2		
Anne	61	21.1		
Baba	24	8.3		
Kardeşler	27	9.3		
Çocuklar	27	9.3		
Diğer Akrabalar	28	9.7		

gan bağıışı ile ilgili haber ya da uyarıya nerede karşılaşıldığı ile ilgili yanıtlar Tablo 7'de görülmektedir (Tablo 7). Tabloya göre haber ya da uyarılarla %64.0'ü televizyonda, %13.7'si gidilen sağlık kuruluşlarında, %11.5'i gazete veya dergilerde, %5.2'si internette, %3.3'ü duvar afişi ya da ışıklı reklam panolarında ve %2.4'si radyo programlarında karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

TARTIŞMA

Son yıllarda immünoloji ve cerrahi teknolojideki ilerlemelerle birlikte organ nakillerinin önemli bir tedavi seçeneği olmasına rağmen bekleme listesindeki hastaların sayısı gün geçtikçe artmakta, bekleme listesindeki hastalar organ bulunamadığı için ölmektedirler. Bu tabloya karşın halkın organ bağıışına yaklaşımında ise arzu edilen düzeye ulaşılamadığı görülmektedir.²² Bu sorun kişilerin bu konudaki bilgi düzeylerinin eksikliğine hatta yanlış bilgilere bağlanabilir. Organ bağıışını artırabilmek için halkın bu konudaki yetersiz bilgisini ve olumsuz tutumunu gidermek, toplumda bu alanda oluşmuş engelleri aşmak gerekmektedir.¹⁸

Bu çalışmada organ bağıışı tanımını bilme açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık saptanamazken ($p>0.05$) kişinin eğitim düzeyi ile ilişkisi istatistiksel olarak oldukça anlamlı bulundu ($p=0.0001$). Eğitim düzeyi yükseldikçe tanımını bilme oranının arttığı saptandı. İleri analizde okuryazar değil ve ilköğretim mezunu grup, lise ve dengi öğretmen mezunu grup, üniversite ve üzeri eğitim grupları arasında da kişilerin bilme oranlarının birbirinden anlamlı olarak ayrı olduğu saptandı ($p=0.0001$). Sonucumuz daha önceki çalışmalarla

benzerlik göstermekte ve eğitim düzeyinin kişinin bilgilenmesindeki önemini vurgulamaktadır.²³⁻²⁵ Yapılan bir çalışmada Cantarovich²⁶ halkın organ bağıışına olan olumsuz bakış açısının değişmesi için en önemli etkenin eğitim olduğunu belirtmektedir. Diğer bir araştırmada ise genellikle daha genç ve daha eğitilmiş kişilerin organ bağıışı ve nakli konusunda daha fazla bilgiye sahip oldukları ve organ bağıışlama konusunda daha istekli oldukları belirtilmiştir.²⁷

Çalışmamızda organ bağıışı nedir sorusuna verilen yanıtlar arasında evli, bekar ve boşanmış gruplar arasında anlamlı ölçüde farklılık saptandı ($p=0.016$). İleri analizde evli ve bekar grupları arasında bilme oranları açısından bir fark görülemezken ($p>0.05$), dul ve boşanmış grubun organ bağıışı tanımını bilme oranları anlamlı olarak düşük bulundu. Dul ve boşanmış grupla ilgili istatistiksel sonucun incelenmeye değer olduğu düşünülmektedir. Araştırmamızda organ bağıışının ne olduğu tanımını bilenlerin organlarını bağıışlamaya daha istekli oldukları görüldü ($p=0.000$). İleri analizde organ bağıışının tanımını bilenler kararsız olanlar ve hayır diyenlerden anlamlı olarak fazla oranda organ bağıışı yapmak istemektedirler. Organ

TABLO 7: Organ bağıışı ile ilgili haber ya da uyarının karşılaşıldığı alanlar.

	Sayı	Yüzde
Televizyon	295	64.0
Gazete	53	11.5
Radyo	11	2.4
Duvar afişi ya da ışıklı reklam panoları	15	3.3
Gidilen Sağlık Kuruluşları	63	13.7
İnternet	24	5.2

bağışının ne olduğunu bilenlerin %91.9'u organ bağışı yapmaya isteklidirler. Organ bağışı tanımı bilme oranı cinsiyet açısından incelendiğinde erkek/kadın oranı bakımından katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($P>0.05$).

Organ bağışına evet diyen 332 kişinin eğitim ve cinsiyet açısından istatistiksel olarak irdelenmesinde ise lise ve dengi okulu mezunu erkekler daha çok evet derken (%38.2) kadınlarda evet oranının üniversite ve üzeri eğitimde yoğunlaştığı gözlemlendi. (%48.6). Araştırmamızda kadınlardaki eğitim düzeyinin yükselmesiyle orantılı olarak organ bağışlama istekliliğinin arttığı görüldü. Yapılan çalışmalarda organ bağışına olan tutum açısından yaş ve cinsiyet farkı bulunamamıştır.^{18,28} Çalışmalarda organ bağışına olan tutum açısından da cinsiyet farkı belirsizliğini korumaktadır. Önceki çalışmalarda^{29,30} kadınların daha istekli olduğu belirtilirken ABD'deki organ bağışı ile ilgilenen UNOS (United Network for Organ Sharing) verilerinde verici sayıları karşılaştırıldığında erkeklerin kadınlara göre daha fazla oranda olduğu gözlenmektedir.³¹ Organ bağışı kartı olanlar cinsiyet açısından karşılaştırıldığında ise kadınların daha fazla oranda bağış kartına sahip oldukları görülmüştür. Gerçek verici oranlarının karşılaştırdığı UNOS verilerinde ise bu konuda belirsizlik gözlenmektedir. Kadınların anket çalışmalarında daha istekli olduklarını belirtmelerine rağmen kadın kadavralardan organ nakli sayısının daha az olduğu gözlenmiştir. Weber, çalışmasında²⁸ kadın katılımcıların organ bağışlamaya erkeklere oranla daha fazla istekli olmalarına rağmen gerçekte sayı olarak erkek vericilerden geri kalmaktadırlar. Bunun nedeni aile yakınlarının kadın kadavralardan organ nakline olan olumsuz yaklaşımları olabilir demektir. Çalışmamızda eğitim düzeyinin yükselmesi ile kadınlardaki evet oranını artması ailede organ bağışının artması konusunda da kadınların eğitimle daha aktif olarak rol oynayabileceklerini göstermektedir.

Gereksinim durumunda kendisine organ bağışı yapılmasını kabul edenlerin eğitim durumları incelendiğinde üniversite ve üzeri eğitim alanların evet deme oranları istatistiksel olarak oldukça anlamlı ($p=0.000$) bulunurken, yaş ve medeni durum

ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkileri bulunmadı ($p=0.390$). İleri analizde yakınının ölümü halinde organlarını bağışlama oranının da benzer şekilde kişinin eğitim durumu ile anlamlı olarak arttığı görülürken ($p=0.001$), yaş ve medeni durum ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadı ($p>0.05$).

Yakınının ölümü halinde organlarının bağışlanmasını kabul etmeyenler incelendiğinde 30 yaş ve altı grupta bu konuda sorumluk almak istememenin anlamlı olarak yüksek olduğu ($p=0.028$) görüldü. İleri analizde sorumluluk alma yanıtı göz ardı edildiğinde diğer yanıtlar arasında anlamlı oranda bir farklılık saptanmadı ($p>0.05$). Yakınlarının organlarının bağışlanmasına hayır yanıtı verenlerin cinsiyet açısından irdelenmesinde kadınlarda bu oranın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p=0.007$), ileri analizde ise hayır yanıtının kadınlarda en fazla olarak dini nedenlerden kaynaklandığı görüldü. Kişilerin eğitim durumları ile karşılaştırıldığında hayır yanıtı verenlerin istatistiksel olarak anlamlı bir oranda oldukları ($p=0.012$), ileri analizde hayır yanıtı verenler arasında üniversite ve üzeri eğitimde olanlar göz ardı edildiğinde geride kalanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görüldü ($p=0.326$). Ayrıca çalışmamızda katılımcılar ise kendi organlarını bağışlamayı düşünmemelerine neden olarak %25.0 oranında dini inancı gerekçe göstermekteydiler. Avrupa'da önceleri kadavradan bile organ nakline izin verilmiyordu.²³ Kadavradan organ bağışına ailelerin karşı çıkması yanlış dini inanışlara ve özellikle bu inanışları onlara empoze eden din adamlarına bağlı bulunmuştur. ABD'de Çin kökenli budistler dini nedenlerle organ vermeyi istemediklerini ancak en yakın akrabalarına verebileceklerini belirtmişlerdir.³² İslam inanın böyle olumsuz mesajlar vermediği iyi bilinmesine karşın toplumumuzda da "ölüye saygı gösterme amacıyla" buna pek sıcak bakılmamaktadır. Ölü sahiplerine bunu kabul ettirmek çeşitli güçlükleri beraberinde getirmekte ve çoğu zaman başarısızlıkla sonuçlanmaktadır.¹⁸ Suudi Arabistan'da yapılan benzer çalışmada³³ dini nedenlerden dolayı organ bağışlamaya hayır deme oranı %27.5 bulunurken. Pakistan'da yapılan bir araştırmada⁴ ise dini neden-

lerden dolayı organ bağışlamaya hayır deme oranı %41.4 gibi yüksek bir düzeyde bulunmuştur. Organ bağışı ile ilgili kampanyalara İslam dininin organ nakli ile ilgili verdiği olumlu mesajların da vurgulayıcı bir şekilde dahil edilmesinin organ bağışının artmasında olumlu bir katkı sağlayacağı inancındayız.

Ülkemizde organ bağışı konusunda yapılan çalışmaların yeterli olup olmadığı sorusuna yetersiz diyenler arasında yapılan irdelemede yaş ve cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p>0.005$). İleri analizde çalışmalar yetersiz diyen katılımcıların eğitim durumları arasında anlamlı olarak bir farklılık saptanmadı ($p>0.05$). Çalışmaların yeterli olduğunu söyleyen katılımcılar irdelendiğinde, okuryazar değil ve ilköğretim mezunu grubun istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek oluşu görüldü ($p=0.000$). Buna karşın lise ve dengi okul mezunu grupla üniversite ve üzeri eğitim alan grup arasında anlamlı derecede bir fark saptanmadı ($P=0.33$). Organ bağışına hayır diyen katılımcılarda okuryazar değil ve ilköğretim mezunu grubun oranının yüksek olması ile çalışmaların yeterli olduğunu söyleyen katılımcılarda okuryazar değil ve ilköğretim mezunu grubun istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek oluşu temelde bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi düşük olan katılımcılar bir taraftan organ bağışına hayır derlerken, diğer taraftan organ bağışı çalışmaları ile de gerçekte ilgilenmemektedirler.

Organ bağışını artırmak için yapılması gereken en önemli uygulamalar ne olmalıdır sorusuna verilen yanıtlar arasında yapılan çalışmada, sağlık personeli ve halkın eğitilmesine önem verilmeli ve bilgilendirme programları yapılmalıdır yanıtı diğerlerine göre anlamlı oranda yüksek bulundu ($p=0.000$). Bu oran göz ardı edildiğinde diğer yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmedi ($p>0.005$). Yapılan bir çalışmada hekim adaylarının %66'sının organ bağışı konusunda yeterli bilgilerinin olduğuna inanmadıkları ve organ nakli konusundaki bilgi arttıkça organ bağışlama oranının arttığı gözlenmiştir.¹⁸ Psikoloji bölümü öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada organ bağışlamaya istekli olan katılımcıların bu konudaki bilgilerinin isteksiz olanlara göre anlamlı oranda

fazla olduğu saptanmıştır,³⁴ bir çalışmada lise öğrencilerinin gerek organ bağışı gerekse organ bağışı ve transplantasyon ile ilişkili olarak tıbbi ve sosyal konularda eğitilmesinin organ bağışına olan ilgiyi artırdığı gözlenmiştir.³⁵ Bu da organ bağışı konusundaki eğitimin önemini göstermektedir.

Çalışmamızda organ bağışında bulunanlara veya ailesine yapılacak maddi desteğin organ bağışlarını artıracığına inananlar, üniversite ve üzeri eğitim görenlerde anlamlı oranda yüksek bulundu ($p=0.036$). Organ bağışını yapan kişiye devletin maddi destekte bulunması gerektiğini düşünenler arasında yapılan çalışmada ise evet yanıtının yaşla ve eğitimle istatistiksel olarak ilişkileri bulunmazken ($p>0.05$), cinsiyetle anlamlı oranda ilişkili olduğu ($p=0.033$) görüldü. İleri analizde erkek katılımcıların devletten daha fazla oranda maddi destek bekledikleri bulundu. ABD'de 971 yetişkin üzerinde yapılan bir çalışmada³⁶ katılımcıların %59'u insanları organ bağışı yapmaya teşvik için özendirici bir destek olmalıdır şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bunların %53'ü bu özendirici desteğin direkt para ödenmesi şeklinde olmasını isterken, kalan grupta cenaze masraflarına yardım, tıbbi masraflara destek, hayat sigortası veya gerektiği zaman tercihlili donör konumunda olabilme gibi desteklerin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun yanında maddi destek olmamalıdır şeklinde karşıt görüşler de bulunmaktadır.³⁷ Çalışmamızda hem organ bağışında bulunanlara veya ailesine yapılacak maddi desteğin hem de organ bağışını yapan kişiye devletin maddi destekte bulunmasının organ bağışı oranını artıracığı inancı bu çalışmayla benzer şekilde yüksekti. Organ bağışı kampanyalarında bu desteğin etik açıdan kötüye kullanılmaması amacıyla doğrudan para desteği yerine diğer yardımların yapılmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Kanaatimizce doğrudan para desteğinin etik açıdan organ ticareti gibi bir duyguyu uyandırabileceği korkusu her zaman akılda tutulmalıdır.

Katılımcıların organ bağışı ile ilgili düşüncelerini aileleriyle paylaşma oranı oldukça düşük bulundu (%39.6). Aileleriyle bu konuyu paylaşan katılımcılar irdelendiği zaman eşleriyle konuşanların oranı diğer aile bireylerine göre ise anlamlı de-

recede yüksek orandaydı ($p=0.002$). İleri analizde eş ile görüşme seçeneği göz ardı edildiğinde diğer aile bireyleri arasında anne ile görüşme daha ön plana çıkmaktaydı. Baba, kardeşler ve çocuklar görüşme tercihi bakımından aralarında anlamlı bir farklılık göstermemekteydiler. ABD’de organ bağışını artırmak amacıyla yapılan tüm kampanyalarda ailelerin bu konuyu tartışmaları gereği vurgulanmaktadır.³⁸ Buna rağmen organ bağış kartı imzalayan kişilerden bu konuyu ailesiyle görüşenlerin oranı %50’den az bulunmuştur. Organ bağış konusunu aile bireyleri ile tartışmanın organ bağışını olumlu şekilde etkileyeceği belirtilmektedir. Yine ABD’de yapılan benzer bir çalışmada³⁹ bu kez organ bağışlamayı düşünmeyen kişilerden organ bağış konusunu ailesiyle konuşanların oranı %50’den az bulunmuştur. Bizim görüşümüze göre ülkemizde de yakınının organının bağışlama oranını artırmak için önceden aile arasında bu konunun konuşulup tartışılmasının önemi açıktır.

Beyin ölümü tüm serebral ve beyin sapı fonksiyonlarının tam ve geri dönüşsüz olduğu ve mutlak ölümle sonuçlanan bir süreçtir. Beyin ölümü tıbbi ölüm olarak kabul edilir, bu nedenle bu tanımlamanın doğru, eksiksiz ve zamanında yapılması büyük önem taşımaktadır.⁴⁰ Dünyada ve Türkiye’de beyin ölümü adli ve medikal çevrelerde yüksek oranda benimsenmektedir.⁴¹ Kritik bir dönemi oluşturan beyin ölümü tablosunu özellikle sosyo-kültürel düzeyi düşük toplumlarda kabul ettirmek oldukça zordur.²³ Anketimizdeki sizce beyin ölümü nedir sorusuna katılımcıların sadece %4.9’u doğru yanıt vermişlerdir. Bu oranın organ bağış kartı olanların oranına (%3.6) yakın olması bizde bağış kartı alırken bu konuda bilgilendirildikleri kanısını uyandırmıştır.

Çalışmamızda organ bağışı ile ilgili haber ya da uyarıya nerede karşılaşıldığı sorusuna verilen yanıtlar irdelendiğinde %64.0 gibi yüksek bir oran televizyon yanıtını vermektedir. Bunu %13.7 ile gidilen sağlık kuruluşları, %11.5 ile gazete veya dergiler, %5.2 ile internet, %3.3 ile duvar afişi ya da ışıklı reklam panoları %2.4 ile de radyo programları izlemektedir. Yapılan bir çalışmada⁴² kişilerin en önemli bilgi kaynaklarınının medya olduğu ve organ

dağıtım sistemindeki yanlışlıklar, organ karaborsası, organ bağış kartı olanların ölüm kararının doktorların zamanından önce onaylanması gibi olumsuz haberlerden etkilendiklerini belirtmişlerdir. Japonya’da yapılan bir çalışmada ise⁴³ halkı organ bağışı konusunda bilgilendirmek ve yönlendirmek için medyanın fonksiyonunun iyi değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Alam’ın³³ çalışmasında ise katılımcıların %57.9’u organ bağışı kampanyalarından TV ve yazılı medya yoluyla haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Görsel ve yazılı medya yoluyla yapılacak haber ve kampanyaların toplumu önemli oranda etkileyeceği bilinerek organ nakli ile ilgilenen devlet kuruluşları ve özel kuruluşların yazılı ve görsel basın ile sıkı ilişki içerisinde olmaları, bilimsellikten uzak yayınların ve yanlış haberlerin önlenmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak organ bağışı tanımı hakkındaki bilgiler yeterli iken organ bağış kartı olanların oranı oldukça düşük bulundu. Etik ve medikal sorunların yanında bilgilendirme eksikliğinden ya da yanlış inanışlardan kaynaklanan sorunlar da önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bağış yapmaya istekli olanların oranının çok düşük olmaması gelecek için ümit vaat etmektedir. Organ bağışının artırılmasında en önemli etkenler insanların organ bağışına motive edilmesi, bunun için gerekli eğitimin artırılması, organ bağış kampanyalarının düzenlenmesi, halkı bilinçlendirmeyi sağlayıcı televizyon ve medya reklâmlarına önem verilmesi olarak önerilebilir.

Teşekkür

Araştırmamızın İstatistik yönünden kontrolünü yapan Prof.Dr. Tahir Kemal Şahin (Selçuk Üniv. Halk Sağlığı ABD. öğretim üyesi) ve İngilizce yönünden kontrolünü gerçekleştiren Yard.Doç.Dr. Mustafa Özgen’e (Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi), Konya İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Ocaklarında görevli hekimlere değerli katkıları için teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKLAR

- Demirhan EA. Organ aktarmaları. Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi. Bursa, Güneş ve Nobel Yayınları;1996. s.109-20.
- Cecka J. Outcome of renal transplantation. In: Massry S, Glasscock R, eds. Textbook of Nephrology. 4th ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2001. p.1711-20.
- 2000 Annual Report of the U.S. Scientific Registry for Transplant Recipients and the Organ Procurement and Transplantation Network: Transplant Data: 1990–1999. Rockville, MD: U.S. Department of Health and Human Services, Health Resources and Services Administration, Office of Special Programs, Division of Transplantation, and Richmond, VA: United Network for Organ Sharing; 2000.
- Ashraf O, Ali S, Sumbul A, et al. Attitude toward organ donation: A Survey in Pakistan, *Artif Organs* 2005;29:899-905.
- U.S. Department of Health and Human Services. Tracking Healthy People 2010. Washington, DC: U.S. Government Printing Office; 2000.
- Nagy J. A note on the early history of renal transplantation: Emerich (Imre) Ullmann, *Am J Nephrol* 1999;19:346-9.
- Hajar R. History of medicine. *Hearth Views* 2001;2:3-8.
- Cooper DK. Christian Barnard and his contributions to heart transplantation. *J Hearst Lung Transplant* 2001;20:599-610.
- Shumway N. Forty years of thoracic transplantation at Stanford. *Transplant Proc* 1999;31:46.
- Haberal M, Moray G, Karakayalı H, Bilgin N. Transplantation legislation and practice in Turkey: A brief history. *Transplant Proc* 1998;30:36-44.
- Haberal M, Moray G, Boyacıoğlu S, Noyan T, et al. Transplant coordination activities in the Baskent University Hospital Network. *Progress in Transplantation* 2004;14:10-4.
- Haberal M. Development of transplantation in Turkey. *Transplant Proc* 2001;33:3027-9.
- Sağlık Bakanlığı Ulusal Koordinasyon Merkezi 2004 verileri. "www.saglik.gov.tr"
- Edirne T. Türkiye'de organ ve doku nakli uygulamaları: Sonuçları ve strateji önerileri. *Türkiye Klin J Med Sci* 2004;24:261-6.
- Kutlay N. Yaşayanla yaşayan etik açıdan organ ve doku aktarımı. *Türkiye Organ Nakli Derneği II. Bilimsel Transplantasyon Kongresi*. Ankara; 1994. s.245-55.
- Uysal H. Otopsi ve organ nakli. Ortak etik yaklaşımlar yapılabilir mi? Ed: Pelin SŞ, Arda B, Özçelik G, Özgür A, Şenler FÇ. III. Tıbbi Etik Sempozyum Bildirileri, Ankara, Biyoetik Derneği Yayınları 1998;3:145-7.
- Özdağ N. Organ nakli ve bağışına toplumun bakışı. *C.U. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2001;5:46-55.
- Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi* 2001;10:123-8.
- Trotter JF. Expanding the donor pool for liver transplantation. *Curr Gastroenterol Rep* 2000;2:46-54.
- Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü "Ulusal Organ Nakli Koordinasyon Sisteminin Oluşturulması Projesi," "www.saglik.gov.tr."
- Bilgel H, Sadikoglu G, Goktas O, Bilgel N. A survey of the public attitudes towards organ donation in a Turkish community and of the changes that have taken place in the last 12 years. *Transpl Int* 2004;17:126-30.
- Barcellos FC, Araujo CL, da Costa JD. Organ donation: a population-based study. *Clin Transplant* 2005;19:33-7.
- Çelebi F, Balık AA, Yılmaz İ, Polat KY. Doğu Anadolu Bölgesi insanı organ bağışına nasıl bakıyor? *T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi* 2002; 10:34-8.
- Bilgin N. The dilemma of cadaver organ donation. *Transplantation Proceedings* 1999; 31:3271-4.
- Venturoli N, Venturi S, Taddei S, et al. Organ donation and transplantation as health programs in Italy. *Prog Transplant* 2000;10:60-4.
- Cantarovich F. Public opinion and organ donation suggestions for overcoming barriers. *Ann Transplant* 2005;10:22-5.
- Haustein SV, Sellers MT. Factors associated with (un)willingness to be an organ donor: importance of public exposure and knowledge. *Clin Transplant* 2004;18:193-200.
- Weber K, Martin MM, Binkowski T, et al. Gender and consent to organ donation. *J Soc Psychol* 2006;146:247-9.
- Radecki CM, Jaccard J. Signing an organ donation letter: The prediction of behavior from behavioral intentions. *Journal of Applied Social Psychology* 1999;29:1833-53.
- Thompson T, Robinson JD, Kenny WR. Gender differences in family communication about organ donation. *Sex Roles* 2003;49: 587-97.
- United Network for Organ Sharing (UNOS). June 2004, from "http://www.unos.org"
- Lam WA, McCullough LB. Influence of religious and spiritual values on the willingness of Chinese-Americans to donate organs for transplantation. *Clin Transplant* 2000;14:449-56.
- Alam AA. Public opinion on organ donation in Saudi Arabia. *Saudi J Kidney Dis Transplant* 2007;18:54-9.
- Nolan BE, Spanos NP. Psychosocial variables associated with willingness to donate organs. *CMAJ* 1989;141:868-9.
- Vinokur AD, Merion RM, Couper MP, et al. Educational web-based intervention for high school students to increase knowledge and promote positive attitudes toward organ donation. *Health Education&Behavior* 2006;33: 773-86.
- Bryc CL, Siminoff LA, Ubel PA, et al. Do incentives matter? Providing benefits to families of organ donors. *AM J Transplantation* 2005; 5: 2999-3008.
- Anand KP. Thinking the unthinkable: selling kidneys. *BMJ* 2006;15:333(7559):149.
- Morgan SE, Miller J. Beyond the organ donor card: The effect of knowledge, attitudes and values on willingness to communicate about organ donation to family members. *Health Commun* 2002;14:121-3.
- Morgan SE. The power of talk: African-Americans' communication with family members and its impact on the willingness to donate organs. *J Personal Soc Rel* 2004;21:117-21.
- Berker M. Beyin ölümü. *Türk Nöroşirürji Derneği Bülteni* 2006;10:26-32.
- Büyükkınacı S, Erdoğan U, Toplamoğlu H, Uçar B. Hastanemizde beyin ölümü deklarasyonu. *Düşünen Adam* 2006;19:137-42.
- Morgan SE, Harrison TR, Long SD, et al. Family discussions about organ donation: How the media influences opinions about donation decisions. *Clin Transplant* 2005;19: 674-82.
- Sato H, Akabayashi A, Kai I. Public appraisal of government efforts and participation intend in medico-ethical policymaking in Japan: A large scale national survey concerning brain death and organ transplant. *BMC Medical Ethics* 2005;6:1-12.